

poéta, hanem — *egyéniség* is. Az ő dalaiból a — *jövő lyrája* hangzik ki, a tiszta poezis, a nemes idealismus ama korszakának hangja, — mely elfog jönni, mert el kell jönnie.

Nagy feladata lesz *Lévay* József eljövendő méltatójának kikutatni, felderíteni azokat a nagy hatásokat, a melyeket reá kedvencz költői gyakoroltak. *Horátius* költői hatása inkább korrábbi versein észlelhető, bár a nagy római költő jelleme itt sem hagyta érintetlenül a mi szép lelkű dalnokunkat. *Burns* hatása már sokkal nyilvánvalóbb s nagyon érdekes irodalmi foglalkozás volna a két költő szellemi rokonságát, lelki közösségét itt, alkalomszerűleg analizálni, de sajnos — terünk meg nem engedi: csak annyit mondhatunk, hogy közös vagyon volt náluk a szépnek, az eszményiségnek a törhetetlen szeretete, a melyet ideális vágyaiknak közössége még nemesebbé tett.

*Lévay* József újabb költeményeiben is megmarad a nemes ideális buzgó lelkű bajnokának. A lelke vágyik a magasságosság tisztsága után; nemes hevülettel, üdvözlettel köszönti a fényes igazságot, megveti mind azt, a mi szeny, a mi sár; a nőben nem a meleg karú szeretőt látja, hanem a jegyest, a szerető lelkű leányt, asszonyt, kinek tisztasága megtisztít, felemel, szóval újabb kötetével is megmaradt annak, a mi volt: igazi nagy poétának!

*Zombori Andor.*

## A boldogság.

Hilty: Glück. Leipzig 1897. 2 kötet. Ára 6 márka.

Mai könyvirodalmunk özönében jól esik az embernek olvasni oly könyvet, a milyen Hilty dr. berni egyetemi professor könyve a „boldogságról“. Kelendőségét már az a körülmény is igazolja, hogy néhány év alatt 7 kiadásban s huszonezezer példányban forog közkézen. Különleg is igen finom kiállítású könyv, a milyen csak Angliában és nálunk látható.

Értekezések, essay-k gyűjteménye e könyv az életből merítve s az élet számára megírva. Ez erkölcsi oldaláról a Példabeszédek könyve s az angol Smiles művei mellé sorozható. P. o. az I. kötet főbb fejezeteinek címei: „A munkásság művészete“; „Jó szokások“; „Az idő művészete“; „Boldogság“ stb. A II. kötetéi: „Gond és tartozás“; „Az emberismeretről“; „A műveltségről“; „Előkelő lelkek“; „Az élet fokozatai“ stb. valódi gyöngyei és remekéi e nemű irodalmunknak.

Ez erkölcs-társadalmi kérdések fejtegetésében író álláspontja különösen mély vallásos lelkülete s tiszta erkölcsi világnézete nemesítőleg és építőleg hat az olvasóra. Legszébb példáit Mózes könyveiből, a zsoltárokból, a próphéták irataiból, s az evangéliumokból és az apostoli levelekből meríti. Különösen ismerteti Ezsaiást, Jánost és Pál apostolt. Az irodalomból legtöbbször Augustinus, Kempis Tamás, Dante, Luther, Spurgson és Sailer bizonyítékaival él s gyakran Goethe Faustját is idézi.

Svájcznak üde friss levegőjét éreztük a könyv olvasásánál, melyet jó volna átültetni egy ügyes magyar tollú írónak édes zengzetes nyelvünkre. Sokat tanulnánk belőle és még többet épülnénk rajta. Mert e mű csupa bensőség és közvetlenség. A tudákosságnak vagy nehézkes philosophiai okoskodásnak semmi nyoma. Valódi kalauz az életben való boldogulásra.

Remekül tárgyalja p. o. mindjárt az első értekezésben „a munkásság művészetét és annak akadályait“. A bibliai Példabeszédek könyvével azt tartja, hogy „dolgozzál, mintha örökké kellene élned s imádkozzál, mintha ma kellene meghalnod“. A mi nagyot, dicsőt és nemest az emberiség története felmutathat, mindazt a munkásság szülte, míg a henyeség átka az egyénnek és veszedelme az emberiségnek. De azért a munkásság művészete „a legnehezebb művészetek egyike“, a melynek helyes megoldásában rejlik a sociális kérdés titka. A munkához való jog az ember legeredetibb joga, míg annak „művészi fogásai“: a köteleltség, a jó kezdet, a szokás hatalma, a helyes beosztás, a munkakedv, az erőben való takarékoság, az ismétlés s a pihenés, a mi épen a valódi nevelés művészete.

Vagy milyen meggyőzően s élettapasztalathiven tárgyalja szerző „az idő ethizálásának“ a kérdését, a mi nem más, mint az idő helyes beosztása és felhasználása. Az időben való hiány mindig az erkölcsi tetterőben s a bölcsességben való hiánynyal azonos. A valódi munkásság ismertető jelei a szabályszerűség, a hivatáshűség, a változatosság, az önvizsgálat, a takarékoság, a gyorsaság, a rend, a tisztaság stb. Azt mondja a többi között, hogy a világirodalom remekei gyorsan keletkeztek.

A „boldogulás“ fejezetében helyesen mondja a szerző, hogy annak feltétele nem a gazdagság, élvezet, műveltség, tudomány, vagy művészet, hanem a jó lelkiismeret, erény, munkásság, emberszeretet, vallás, tiszta erkölcs s az eszményekben vetett hit. S itt élesen elítéli a modern pessimismus hiú, beteges életphilosophiáját. A boldogulás legfőbb feltétele az erkölcsi világrend létében és egyetemes irányában vetett hit, mely az élet bajainak elviseléséhez s gyümölcsöző mérlegeléséhez is nélkülözhetetlenül szükséges.

Igen szépen tárgyalja az „emberismeret“ s a „műveltség“ kérdését. Az emberismeret főbb szabályai: az udvariasság, tisztesség, szerénység, szolgálatkészség, nemesszívűség; akadályai: a hűtlenség, hálátlanság, gyűlölködés, hiúság és büszkeség. A physiognomikát elvileg elhibázott tudománynak mondja. Az embereket munkásságukban ismerjük meg legjobban. A „műveltség életkérdése mai állami és társadalmi életünknek, a melyre — és ebben teljesen igaza van — a mai iskola nem elég nagy súlyt fektet. Ma a tudományt terjesztjük a bölcsesség, az erkölcsi intelligencia s az akarat energiája rovására. Műveltség a személyiségnek minden oldalról való ép és erős kifejtésével s koránt-

sem a szakismeret bőségével azonos. A valódi műveltséghez három szükséges: az érzékiség s a természeti önzés legyőzése, a természeti és a szellemi képességek harmonikus kifejtése s a helyes vallásos-erköletesi és philosophiai világnézet. A hamis műveltség ismertető jelei: a luxus, a könyvek ignorálása, a szerénytelen viselkedés, a reklám csinálás, míg a valódi műveltséget lényegesen fokozza a munka, a hivatáshűség s a türelem. Az értelmükre és szívökre nézve egyaránt művelt emberek „az emberiség morális lángelméi“.

„Az előkelő lelkek“ az Úr szép szava szerint a „föld savai“. Az előkelőség teljes és tökéletes példányképe Krisztus. Előkelő lelkek voltak Sienai Katalin, Hildegard és Gertrud. Több az előkelő nő, mint a férfi. Az előkelőség tulajdonságai a figyelem és a nyíltszívűség mindenkiével szemben; főbb akadályai az embergyűlölet, a nagyravagyás, a féltékenység, a káröröm, az igazságtalan ítélkezés stb. Egy teljesen előkelő lélek a legszebb és a legritkább valami a világon.

Végül az utolsó fejezetben „az élet fokozataival“ s közelebből annak erényeivel és hibáival foglalkozik. A keresztyénséget tartja a belső élet legjobb nevelő eszközének, s azt vallja, hogy azt sem nem pótolhatjuk, sem nem nélkülözhetjük.

Valóban épültünk a mű olvasásán. Ismételten is fölhívjuk reá íróink és olvasó közönségünk szíves figyelmét és érdeklődését.

Eperjes.

Dr Szlávik Mátyás.

### Wundt lélektana.

Grundriss der Psychologie. Dritte verbesserte Auflage. Leipzig 1898. (Engelmann kiadása) XVI, 403 lap. Ára 6, kötve 7 márka.

Wundt lipcsei tanár jeles lélektanának első kiadása 1895-ben jelent meg. Második kiadásával *Rúcz Lajos* sárospataki tanár ajándékozta meg szegényes magyar bölcséleti irodalmunkat. A harmadik „javított“ kiadás néhány hét óta forog közkezen. Wundt művének ily gyors terjedése annak hasznavehetősége mellett tesz bizonyosságot. Örvendetes dolog, hogy a theologusok is Wundt psychológiájának hívei s a modern psychologia terminológiájában is őt, „den Altmeister psychologischer Wissenschaft“ követik. Benne a materialista világnézet ellen hatalmas szövetségük van. Örömmel jelezzük e psychológiának helyt foglalását a theol. tudományban.

E psychológiáról különben a következőket akarjuk megjegyezni:

E „Grundriss“ Wundt tanár harmadik psychologiai munkája. Mig ugyanis „Grundzüge der physiologischen Psychologie“ (1874. 4. kiad. 1893) cz. művében tárgyalásának alapvető physiologiai szempontjait keresi, „Vorlesungen über die Menschen- und Thierseele“ (1863. 3. kiad. 1897) cz. művében pedig a szorosabb értelemben philosophiai érdekeket követi, addig „Grundriss der Psychologie“ cz. művében csak